

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Одним із напрямків адміністративно-правової реформи в Україні в сучасних умовах є удосконалення системи правового захисту прав та законних інтересів громадян, що в повній мірі поширюється і на відносини інтелектуальної власності. Закріплена у ст. 54 Конституції України гарантія громадянам свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів знаходить своє продовження у різних нормативно-правових актах, що регулюють відносини творчої діяльності людини [1]. Нині в Україні створено необхідну законодавчу базу, якою встановлено механізм захисту права інтелектуальної власності, що ґрунтується на основоположних принципах, закріплених у відповідних міжнародно-правових актах.

Однак, розширення нормативно-правової бази, новітні підходи до правового регулювання відносин інтелектуальної власності не дозволяє стверджувати про досягнення повної гармонізації цих відносин, зокрема й у сфері їх захисту. Таке становище обумовлене, насамперед, становленням та розвитком нових економічних відносин у суспільстві, а оскільки результати творчої праці є предметом економічного обороту, тому і відносини по їх використанню в період формування нової економічної системи мають свої істотні недоліки. Удосконалення нормативно-правового регулювання таких відносин має бути одним із завдань Державної служби інтелектуальної власності, яка входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері інтелектуальної власності [2, п. 2].

Питання правового захисту права інтелектуальної власності на різних наукових рівнях досліджувалися в роботах О. Андрейцевої, О. Дзери, І. Запорожець, І. Коваль, Н. Кузнецової, О. Орлюк, О. Підпригори, О. Святоцького, О. Харитонова, Р. Шишки, Я. Шевченко та інших науковців. Втім, незважаючи на наявність таких досліджень, досі залишається багато спірних питань щодо право-

вого регулювання механізму правового захисту права інтелектуальної власності, зокрема, адміністративного, як однієї з форм припинення та відновлення порушеного права. Саме тому у нинішніх умовах реформування системи органів виконавчої влади та правової реформи видається актуальним питання дослідження ролі та місця органів виконавчої влади в системі форм захисту прав та законних інтересів суб'єктів правовідносин, що складаються у сфері інтелектуальної діяльності. Завданням даного дослідження є визначення основних підходів до удосконалення механізму адміністративно-правового захисту права інтелектуальної власності.

Аналізуючи форми захисту права інтелектуальної власності слід звернутися до загально-правових положень поняття захисту суб'єктивних прав та законних інтересів особи. У самому простому визначенні під захистом права розуміється відновлення порушення правового статусу та притягнення порушників до юридичної відповідальності [3, с. 234]. Враховуючи найбільш поширені наукові погляди на цю категорію, можна погодитися з думкою, що захист суб'єктивних прав полягає у відновленні (визнанні) порушеного (оспорюваного, невизнаного) права, припиненні правопорушення, впливі на порушника, що здійснюється в межах правових приписів через застосування управненою особою чи компетентним юрисдикційним органом забезпечених державним примусом (правоохоронних) заходів до особи, яка створює перешкоди у здійсненні права (порушує або створює загрозу порушення права, не визнає, оспорює право) [4, с.14].

У той же час в Україні поширеною є наукова думка, що під захистом прав інтелектуальної власності розуміється передбачена законодавством діяльність відповідних державних органів, перш за все, правоохоронних і контролюючих, та їх посадових осіб щодо поновлення порушеного права на об'єкт інтелектуальної власності, припинення таких порушень, а також створення необхідних умов для притягнення до юридичної відповідальності осіб, винних у вчиненні проти-

Актуальні проблеми інтелектуальної власності

правних дій, внаслідок яких було завдано шкоди правам та законним інтересам суб'єктів інтелектуальної власності [5, с. 5.]. Безумовно, до таких державних органів слід віднести насамперед судові органи, оскільки судовий захист нині видається найбільш ефективним способом захисту суб'єктів права інтелектуальної власності. Натомість не слід виключати можливості і органів виконавчої влади, які наділені відповідними владними повноваженнями щодо захисту права інтелектуальної власності. Але нині залишається актуальною думка, що адміністративно-правовий захист є найменш ефективним способом захисту права інтелектуальної власності, який не систематизований і не упорядкований та поширюється лише на окремі об'єкти права інтелектуальної власності, а об'єкти авторського права і суміжних прав взагалі не підлягають адміністративно-правовому захисту [6, с. 512].

Аналіз чинного законодавства показує, що в Кодексі України про адміністративні правопорушення (КУпАП) дещо розширено коло об'єктів права інтелектуальної власності, порушення прав на які тягне за собою адміністративну відповідальність. Зокрема, ст. 51-2 передбачає адміністративну відповідальність за незаконне використання таких об'єктів права інтелектуальної власності, як літературні чи художні твори, їх виконання тощо [7,], тобто об'єктом захисту є майнові авторські та суміжні права. Водночас в КУпАП визначено і коло осіб, уповноважених складати протоколи за порушення права інтелектуальної власності, до яких відносяться органи державної податкової служби, органи управління плеємною справою у тваринництві, державні інспектори з охорони прав на сорти рослин, державні інспектори з питань інтелектуальної власності. Не виключаючи важливість зазначених служб, а також органів внутрішніх справ, митних органів тощо слід звернути увагу на повноваження державних інспекторів з питань інтелектуальної власності.

На нашу думку, саме державні інспектори з питань інтелектуальної власності повинні стати ключовою фігурою у вирішенні питань попередження та припинення порушень права інтелектуальної власності. Відповідно до Положення про державного інспектора з питань інтелектуальної власності Державної служби інтелектуальної власності (Положення) державні інспектори як її регіональні представники [8, п.4] наділені

рядом повноважень, але зводяться вони в основному до проведення відповідних перевірок та складання адміністративних протоколів у випадках виявлення порушень, відповідальність за які передбачена ст.ст. 51-2, 164-9, 164-13 КУпАП [8, п.9]. Тобто, повноваження державного інспектора з питань інтелектуальної власності значно обмежені і відсутні ефективні правові можливості реального адміністративного впливу на порушників законодавства про інтелектуальну власність. Тому варто звернути увагу на правовий статус цих посадових осіб Державної служби інтелектуальної власності, зокрема, розширення їх прав, закріплених у Положенні, щодо оперативного вирішення питань припинення правопорушень та притягнення до адміністративної відповідальності винних осіб. Для цього ці посадові особи можуть бути наділені відповідними адміністративно-процесуальними правами не тільки в частині документування порушень законодавства про інтелектуальну власність, але й розгляду окремих категорій адміністративних справ незначної складності з прийняттям відповідного процесуального адміністративного рішення. Звичайно, нинішня структура державних інспекторів з питань інтелектуальної власності, їх штатна чисельність не дозволяє прийняти кардинальні рішення і взагалі дане питання потребує розширеного ґрунтового наукового дослідження.

Порушена проблема видається надто спірною, але в рамках такого матеріалу важко обґрунтувати позитивні сторони такої пропозиції. На переконання автора порушена проблема може стати предметом окремих досліджень, в яких можна розгорнути наукові дискусії в цілому спрямовані на підвищення рівня юрисдикційного захисту права інтелектуальної власності, зокрема і в адміністративно-правовій формі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст.141. (Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2952-VI від 01.02.2011, ВВР, 2011, № 10, ст.68) // [Електронний ресурс]: Режимдоступу: zakon.rada.gov.ua/go/80731-10; 2. Указ Президента України від 8 квітня 2011 року № 436/2011 «Про затвердження Положення про Державну службу інтелектуальної власності». // [Електронний ресурс]: Режимдоступу: www.president.gov.ua

gov.ua/documents/12584.html; 3. Скакун О.Ф. Теорія та історія держави і права: Підручник / О.Ф. Скакун. – Харків: Консум, 2001. – 656 с.; 4. Коваль І.Ф. Захист прав у сфері промислової власності: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування: монографія / НДІ ІВ НАПрН України. – К. НДІ ІВ НАПрН України, Лазурит-Поліграф, 2011, - 320 с.; 5. Запорожець І.Г. Адміністративно-правові засади управління у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право» / І.Г.Запорожець. – Харків – 2006. – 19 с.; 6. Право інтелектуальної власності: Академ. курс: Підручник для студентів вищих навч. закладів / О. А. Підпригора, О. Б. Бутнік-Сіверський, В. С. Дроб'язко та ін.;

За ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. -2-ге вид., переробл. та допов. — К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін. Юре», 2004. - 672 с.; 7. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X (Редакція від 21.09.2012) // [Електронний ресурс]: Режимдоступу: zakon.rada.gov.ua/go/80731-10; 8. Постанова Кабінету Міністрів України від 17 травня 2002 року № N 674 Про затвердження Положення про державного інспектора з питань інтелектуальної власності Державної служби інтелектуальної власності (Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ N 369 (369-2004-п) від 24.03.2004, N 711, (711-2006-п) від 24.05.2006 N 957 (957-2011-п) від 14.09.2011). // [Електронний ресурс]: Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/674-2002-п.

Іващенко В.А.

*к.і.н., доц. кафедри інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін,
Черкаський національний університет ім. Б.Хмельницького*

СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ ДОБИ ДИРЕКТОРІЇ УНР (ГРУДЕНЬ 1917 – 1921 РР.)

Економічне процвітання сучасної України неможливо без виваженої і продуманої політики у сфері інтелектуальної власності. Тому здобутий історичний досвід є важливим у вдосконаленні системи правової охорони інтелектуальної власності.

Окремі аспекти досліджуваної нами проблеми знайшли своє наукове відображення у працях українських та зарубіжних науковців [1 – 4, 6, 7]. Однак спеціального дослідження, присвяченого становленню системи охорони промислової власності періоду Директорії УНР, поки що не має. Автор статті ставить за мету висвітлити становлення державної системи правової охорони промислової власності доби Директорії УНР. Об'єктом вивчення є законотворча діяльність урядів УНР часів Директорії, предметом – заходи щодо реформування державної системи охорони промислової власності.

14 грудня 1918 р. Гетьман П. Скоропадський зрікся влади і виїхав за кордон, передавши владні повноваження Голові Кабінету Міністрів С. Гербелью, котрий одразу після прибуття до Києва Директорії передав останній всі урядові справи і Скарбницю Української Держави [1., 321–323]. Відновлена Директорією УНР перебувала у складній зовнішньополітичній ситуації. Уже на початку січня 1919 р. більшовицькі

війська розпочали масований наступ на території України проти сил Директорії, яка в цих умовах надто довго не хотіла розуміти, що РСФФР веде з нею справжню війну, підтриману більшовицькими силами всередині України. Своєю декларацією 26 грудня 1918 р. Директорія відновила закони, що діяли за часів Центральної Ради.

Уряд Директорії, як і за Центральної Ради, складався з міністерств, які поділялися на департаменти та відділи. При Міністерстві торгу і промисловості продовжував діяти, Фабрично-заводський департамент, до складу якого входив відділ винаходів. Вже у перші дні роботи, 20 грудня 1918 р. новопризначений комісар Міністерства торгу і промисловості УНР І. Чопівський видає наказ про звільнення урядовців, прийнятих на службу за Гетьманату (з 29 квітня по 15 грудня 1918 р.). Такі кадрові зміни торкнулися і відділу винаходів проте начальник відділу винаходів Г. Родкевич працював до кінця січня 1919 р. [3, 31]. Незважаючи на люстрацію, постійні переїзди з одного міста в інше, зовнішньополітичні труднощі, до яких згодом додалися і внутрішньополітичні, діяльність департаменту і, зокрема відділу винаходів, не припинялася. Владою проводилися пошуки шляхів удосконалення державної системи охорони промислової